

## Melchior Wańkowicz,, „ Ziele na kraterze”

**Melchior Wańkowicz urodził się 10 stycznia 1892 w rodzinnym majątku Kałużyce położonym nieopodal Mińska na Białorusi. Imię dostał po ojcu, powstańcu styczniowym, który zmarł w roku urodzenia się syna. Matka, Maria ze Szwoynickich, zmarła trzy lata później.**



Wańkowicz był mistrzem opowieści reportażowej, w której fakty łączył z elementami fikcji fabularnej. Posługiwał się barwną polszczyzną wyrosłą z tradycji gawędy szlacheckiej. "Mnie interesuje prawda syntetyczna, a nie dokumentalna, z każdego losu biorę, co w nim jest szczególnego, to wyjątkowe, gęste, mocne inaczej byłoby to szare, nijakie" - powiedział w wywiadzie "Wańkowicz krzepi".

### **02 Melchior Wańkowicz "Ziele na kraterze". Przygotowanie do egzaminu ósmoklasisty**

<https://www.youtube.com/watch?v=pzQmG6sKP3c>

Kilka słów o trudnych czasach

- Na skutek przemian wywołanych I wojną światową Tata stracił cały majątek. Rodzina zubożała.
- 1919 rok – wojna polsko-bolszewicka. Rosja próbowała odebrać nam świeżo wywalczoną niepodległość. W wojnie tej polegli obaj młodszy bracia Mamy.
- II wojna światowa – rodzina zostaje rozdzielona: (mama i Krysia zostają w Warszawie, Tili wywożą do Ameryki, Tata ucieka (jako znany pisarz antyniemiecki, a także żołnierz I wojny jest poszukiwany przez Niemców).
- Powstanie Warszawskie – śmierć Krysi
- Śmierć brata Taty na froncie

Na przykładzie losów rodziny Wańkowiczów widzimy, jak wzrastało pokolenie młodych Polaków w wolnej Polsce, wyniszczonej rozbiorami i wojnami. Pisarz nazywa ich „ziele na kraterze”, ponieważ mimo biedy, zniszczeń i śmierci wokół są oni pełni nadziei na nowy lepszy świat, marzą o zwykłym życiu, pragną się uczyć, zakładać rodziny, podróżować po świecie. Podobnie po wojnie, mimo wszystkich okropności, śmierci najbliższych, utraty całego znanego świata, ludzie wracają do życia, starają się żyć normalnie. Zapomnieć o zabijaniu. Rodzą się dzieci, wygrywa życie.

### **czas i miejsce akcji**

- **Miejsce:** Warszawa, Jodańce (miejscowość na Litwie, majątek ciotki Reginy, starszej siostry Melchiora), kraje europejskie (w czasie rowerowej wyprawy Krysi i Tili).
- **Czas:** lata dwudzieste i trzydzieste XX wieku. W licznych retrospekcjach wspomniane są czasy zaborów i I wojny światowej oraz II wojna światowa.

### **Akcja**

*Ziele na kraterze* trwa od 1919 do 1946 r. (ale czasem autor wspomnieniami sięga do lat swojej młodości - retrospekcja). Są to lata ważnych zdarzeń historycznych, które przeżywamy razem z członkami rodziny Wańkowiczów:

- wojna polsko-rosyjska (1919-1920),
- obydwie wojny światowe,
- powstanie warszawskie.

### **Tytuł**

Wyjaśnienie tytułu można znaleźć w dedykacji umieszczonej na początku powieści.

- Zielem nazwane zostały córki pisarza – Krysia i Marta. Ich dorastanie, młodość przypadły w czasie niebezpiecznym, wojna sprawiła, że szybko musiały stać się dorosłe, samodzielne.

**Zwróć uwagę!** Także tytuły rozdziałów powieści nawiązują do pojęć botanicznych – *Kiełkowanie, Czy przycinać, Rozrost, Odrost, Chlorofil*. To przenośne określenia etapów życia dziewczynek.

- Natomiast krater (kojarzący się z gorącą, spękaną ziemią wulkaniczną) to przenośne określenie trudnej rzeczywistości w międzywojennej Polsce.

W dedykacji umieszczone zostało zdanie: „Dedykowane przyszłym ekskawatorom”. Ekskawator to określenie koparki, urządzenia służącego do drążenia w ziemi. Przyszłymi ekskawatorami można nazwać tych, którzy tak jak Wańkowicz podejmą kiedyś trud „grzebania” we wspomnieniach, wydobycia z nich najcenniejszych momentów, ocalenia przed zapomnieniem ukochanych osób.

### **Gatunek**

**Powieść autobiograficzna** – powieść osnuta wokół zdarzeń z życia samego autora, który jest w niej i narratorem i bohaterem. Oprócz faktów mogą pojawiać się w niej także fikcyjne, zmyślane sytuacje i wydarzenia.

### **Styl pisarski Melchiora Wańkowicza**

Dla stylu Melchiora Wańkowicza charakterystyczne są:

- ogromna ilość opisanych osób i wydarzeń

- pobieżne charakteryzowanie postaci spoza pierwszego planu;
- stosowanie retrospekcji;
- wplatanie w tok narracji anegdot;
- wplatanie w tok narracji fragmentów listów, artykułów;
- stosowanie języka obrazowego, reporterskiego, dokładne cytowanie wypowiedzi osób

### Charakterystyka głównych bohaterów

**Ojciec** – Melchior Wańkowicz, zwany przez dzieci Kingiem, na cześć słonia z powieści *W pustyni i w puszczy*. Krytyczny, niejednokrotnie złośliwy, w wychowaniu córek był zwolennikiem dużej swobody i samodzielności dzieci. Miał wiele zainteresowań, bardzo pracowity; nieustannego dążenia do doskonałości wymagał także od Krysi i Marty. Otoczony gronem przyjaciół, wiele podróżował, pisząc reportaże. W czasie II wojny światowej przebywał na Cyprze, a później w Tel-Awivie.

**Matka** – Zofia Wańkowiczowa, zwana Królikiem. Delikatna, czuła, troskliwa. Zwolenniczka starannego i przykładowego wychowania dziewczynek. W czasie powstania warszawskiego wykazała się ogromną odwagą i determinacją, to ona jest główną bohaterką ostatnich rozdziałów – kiedy zdesperowana poszukiwała ciała poległej w czasie powstania Krysi.

**Krysia** – zwana Pytonem albo Strusiem, starsza córka Wańkowiczów. Zamknięta w sobie, spokojna, pracowita, cierpliwa. Kochała wieś, dlatego rozpoczęła studia przyrodnicze. Swój prawdziwy charakter ujawniła dopiero w czasie wojny, kiedy odważnie wstąpiła do ruchu oporu. Zginęła w czasie powstania warszawskiego.

**Marta** – młodsza córka Wańkowiczów (między Martą a Krysią były dwa lata różnicy) zwana Tili (czyli mała), Maleńtasem i Sancho Pansą. Wesoła, rozgadana, bardzo żywiołowa, po ojcu odziedziczyła talent pisarski. Wojnę spędziła u zaprzyjaźnionej rodziny w Stanach Zjednoczonych, tam też ukończyła studia i wyszła za mąż.

W powieści wspomniani zostali członkowie Grup Szturmowych, np. Zośka, bohater *Kamieni na szaniec*.